

Activitatea Comisiei Naționale în perioada iulie-decembrie (întâlnirile din data de 22 iulie, 16 septembrie, 14 octombrie, 18 noiembrie, 16 decembrie) a cuprins cinci ședințe în care s-au discutat: evidența monumentelor, cu atenție deosebită pentru definirea categoriilor de monumente istorice care sunt nominalizate în proiectul Legii monumentelor istorice, avizarea unor documentații tehnice, probleme legislative privind domeniul, chestiuni legate de organizarea C.N.M.A.S.I., activitatea internațională a C.N.M.A.S.I. - D.M.A.S.I. și alte diverse probleme.

Evidența monumentelor istorice a fost discutată analizându-se propunerea de definire a celor 11 categorii de monumente. Cezara Mucenic a prezentat noțiunile care au fost elaborate de referenții sectorului de evidență, pe baza definițiilor din convențiile și reglementările internaționale, europene și din unele legislații naționale. Membrii comisiei: E. Greceanu, Șerban Popescu Criveanu, Sanda Voiculescu, Radu Popa, Mariana Celac, G. Sebestyen, L. Bilciurescu, M. Gherasim și alții, precum și invitații C. Moiescu, Gh. Vereș au analizat deosebită între monumentul-obiect, monumentul-zonă și zonele lor de protecție și criteriile juridic, valoric, de protecție - pe baza cărora vor trebui circumscrise.

O problemă ce a suscitat multe discuții a fost aceea a categoriilor de monumente-clădiri, unde, pe baza experienței inventarii monumentelor istorice din București s-au propus trei clasificări: monumentele de arhitectură, clădirile cu valoare arhitecturală și clădirile cu valoare ambientală. Membrii C.N.M.A.S.I. au punctat necesitatea unor clarificări a criteriilor care le justifică cuprinderea între monumente istorice și a celor ce le diferențiază.

Cezara Mucenic, arh. Sanda Ignat au dat explicații în calitate de referent și inspector pe zona București. Lucrând cu aceste noțiuni, ele s-au dovedit utile pentru a puncta diferențele de valoare care duc la diferențe de protecție, deci de avizare.

În cadrul propunerilor de includere și excludere în Listă, s-a pus în discuție, pe de o parte excluderea din LMI a anexelor castelului Sâncrai, pe baza raportului arheologic prezentat de Dana Marcu și a datelor istorice care arată că este o clădire nerepresentativă istoric și în plus într-o stare de deteriorare avansată. Propunerea a fost acceptată.

În ce privește includerea, s-a stabilit că pentru viitoarele propuneri se va întocmi o fișă cu date istorice, arheologice, artistice și cu cele privind starea de conservare și un documentar foto (propuneri Sanda Voiculescu, prof. A. Trișcu). Dar pînă la includerea definitivă, autoritățile locale vor fi anunțate că obiectul se află pe lista de propuneri pentru a-l proteja (propunere arh. Derer și arh. Virgil Pop).

Arh. Cristian Moiescu (invitat din partea Departamentului Cultelor) a propus o înscriere provizorie a tuturor bisericilor de lemn. Nu s-a acceptat înscrierea după criteriul categoriei clădiri. S-a hotărât să se urgenceze propunerile și mai ales să existe punctul de vedere al comisiilor zonale (arh. H. Fabin, prof. A. Trișcu).

Discuția urma să continue după ce se înaintau p.d.v. scrise ale membrilor C.N.M.A.S.I., asupra acestor probleme, cu atenție specială pentru definiții.

Avizarea documentațiilor tehnice în această perioadă a cuprins: amplasarea în București a clădirii „Industrial export-import” pe Calea Griviței - str. G-ral Budișteanu, într-o zonă din rezervația de arhitectură și urbanism, pe o stradă ansamblu de arhitectură. Proiectul unui building de 24 de etaje a suscitat numeroase discuții în urma cărora s-a considerat programul prea dezvoltat pentru terenul în care s-a amplasat, drept care s-a cerut un studiu de impact al volumetriei și al funcțiunii asupra zonei care să stea la baza unei noi teme de proiectare, redimensionată la capacitatea și specificul zonei. Pentru Castelul Bethlem din Racoșul de Jos s-a discutat solicitarea din partea Primăriei de a se include o sumă de 7 milioane în planul D.M.A.S.I. S-a respins pînă la precizarea funcțiunii propuse în detaliu și pînă ce forurile

locale se implică și ele, pentru a avea garanția utilizării benefice ulterioare a monumentului. La *Biserica Beizadelelor, Sf. Ioan Suceava* a cărei situație, după cercetările arheologice, este prezentată de arh. Gh. Sion de la D.M.A.S.I., s-a stabilit necesitatea întocmirii unui proiect de rezistență. La solicitarea *Mănăstirii Sucevița* de a se modifica avizul privind *acoperirea turnului clopotniță* și a se accepta tabla de aramă, pe care beneficiarul de folosință și-a procurat-o, se emite acordul cu condiția supravegherii realizării detaliilor. Dată fiind valoarea monumentului, pentru restul clădirilor se va menține învelitoarea de draniță, conform avizului inițial. C.N.M.A.S.I. a fost consultată și în ce privește posibilitatea de amplasare a unui *paraclis* pentru mănăstirea reînființată după două veacuri la *Voroneț*, în eparhia Sucevei, paraclis care se va ridica pe ruinele clădirilor din sec. XVIII, aflate în incintă. Biserica Voroneț fiind cuprinsă în lista mănăstirilor pictate din Bucovina, propuse pentru includerea în patrimoniul mondial, s-a cerut acordul UNESCO pentru această construcție, așa cum prevăd normele convenției. Răspunsul UNESCO a solicitat ca incinta monumentului să-și păstreze autenticitatea, deci să nu se construiască nimic.

În aceste condiții, după exprimarea punctelor de vedere a membrilor Comisiei Naționale (arh. E. Greceanu, Paul Gherasim, Radu Popa, L. Bilciurescu), pe baza majorității opțiunilor, s-a hotărât să se discute cu Episcopia Sucevei pentru a accepta servituțiile impuse de UNESCO, pentru a se putea acorda bisericii statutul pe care-l merită conform valorii sale.

Arh. Dan Kisilevici a prezentat cererea Episcopiei de Argeș de a reintroduce în cult *biserica domnească din Curtea de Argeș*, care a fost retrasă din circuit încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea. După prezentarea istoricului protecției monumentului de către Comisiunea Monumentelor Istoric, s-a hotărât amânarea luării unei decizii pînă la încheierea lucrărilor de consolidare, când autoritățile bisericești împreună

cu cele ale monumentelor vor găsi soluția optimă pentru păstrarea și punerea monumentului în valoare. În cadrul avizărilor s-a discutat și problema avizului emis de C.N.M.A.S.I. pentru o *construcție nouă în localitatea Baia*, în apropierea ruinelor descoperite. După prezențarea istoricului avizării de către inspectorul de zonă, arh. Gh. Sion, se constată abuzul proprietarului care nu a respectat condițiile avizului și a angajamentului scris pe care și l-a luat de a acorda o zonă de protecție de 100 m în jurul monumentului. S-a hotărât să se înainteze un plan topografic pe care să fie delimitată rezervația arheologică și arhitecturală și zona ei de protecție, pe baza informațiilor puse la dispoziție de dna Stela Cheptea, ca arheolog al sitului. De asemenea să se intervină pentru stoparea intervențiilor care încalcă avizul C.N.M.A.S.I. și pentru măsuri de protecție a sitului. Avizul pentru studiul de *remodelare urbană str. Constituției – str. Sării/Sibiu*, s-a solicitat ca o contestație față de avizul secțiunii de urbanism emis în 1990. Discuția s-a bazat pe referatul cerut arhitecților V. Mitrea, H. Fabin și S. Sturdza, membrii ai C.N.M.A.S.I., în urma căruia s-a considerat necesar păstrarea caselor din str. Constituției nr. 1, 3, 5 și a celor din str. 9 Mai nr. 79, 81, 83, în vederea salvării unor mărfuri importante pentru situl istoric, din care o parte masivă a fost distrusă abuziv prin intervențiile făcute în ultimii ani. La solicitarea C.Z.M.A.S.I. Transilvania-Vest, s-au discutat intervențiile făcute la soclul statuii Mathias Rex și în zona ei de protecție. Pe baza analizei istoricului realizării statuii și a caracteristicilor zonei de rezervație în care se află, s-a stabilit să se respingă propunerea de intervenție și modificarea a soclului statuii care reia o variantă conjuncturală și acceptarea numai a unor intervenții ocazionale, legate de anumite evenimente care se vor petrece în situl istoric. Se hotărăște și sancționarea intervențiilor deja executate, probabil contrar avizării C.N.M.A.S.I. și aceasta tocmai din inițiativa administrației locale care ar trebui să respecte legislația, dată fiind responsabilitatea ce o are pentru monumentele istorice din zona sa de activitate.

Problemele legislative privind domeniul au fost discutate aproape în toate ședințele, în absența promovării Legii monumentelor istorice, de Ministerul Culturii sau de Parlament.

În primul rând, după nenumărate insistențe de a se obține măcar o

hotărâre de guvern care să instituie unele dispoziții ferme privind domeniul, s-a obținut prin Legea nr. 81/1992 dreptul guvernului de a emite „ordonanță privind unele măsuri pentru protecția patrimoniului cultural”. Prevederea ca și terminologia folosită a impus deci un act legislativ comun pentru cele două domenii, care deja se afirmaseră ca domenii separate, având fiecare problemele sale specifice de ordonanță: monumentele istorice și patrimoniul cultural mobil.

Prin colaborarea între DMASI și DMC s-a realizat acest act care a fost promovat de către Ministerul Culturii. Textul propunerii a fost supus avizării CNMASI, el de altfel, reluind texte din Legea monumentelor istorice-propunere. Ordonanța a fost promovată de guvern la 28 aug. 1992, dar la confirmarea pe care trebuia să i-o dea Parlamentul a fost acceptată numai de Senat, în Camera Deputaților aducându-se obiecții de fond; în special la unele prevederi privind patrimoniul cultural mobil și pentru acestea fiind amânata.

În continuare CNMASI a discutat, tot pe baza ordonanței, prevederea din aceasta, care se referă la constituirea de către Ministerul Culturii și CNMASI a „Comisiei de atestare tehnică a specialiștilor pe domeniile specifice lucrărilor la monumente istorice”. Ca bază de discuție, membrii CNMASI au avut propunerea de regulament de atestare întocmită de arh. Peter Derer, directorul DNMASI. Problemele au fost discutate în mai multe ședințe, analizându-se domeniile care trebuie cuprinse, modul de constituire a comisiei pe specialități sau interdisciplinară, modul în care vor fi atestați membrii CNMASI, sau dacă această atestare va fi supusă în timp unor forme de verificare sau de reactualizare.

Pe baza observațiilor făcute de Dan Mohanu, L. Bilciurescu, M. Celac, Șerban Popescu-Criveanu, C. Pavelescu, E. Greceanu, Gh. Sebestyen, O. Boldura, prof. Cișmigiu, arh. Trișcu, L. Demeny, etc. sau de către invitați: inspector Șerbănescu (Departamentul Cultelor), arh. Gh. Vereș (Primăria Municipiului București), arh. P. Olărescu (DUAT), arh. Popescu Dolj (MC), arh. P. Derer a modificat și îmbunătățit proiectul succesiv. Discuția însă a rămas deschisă, pentru a se primi cât mai multe puncte de vedere din partea membrilor CNMASI, dar și ai CZMASI, fiind considerată ca una din

problemele esențiale pentru buna și corectă funcționare a domeniului și protejarea monumentelor.

Legat tot de protecția monumentelor s-a discutat și modul în care Normativul P100 privind siguranța construcțiilor este posibil de aplicat la clădirile monumente istorice și care ar fi autoritatea inspectorilor IGSIC în cazul acestor clădiri. La discuție a fost prezent și ing. Noica, membru CNMASI, directorul general al IGSIC. Concluzia pe baza căreia vor fi purtate discuții la MLPAT este stabilirea unui protocol între CNMASI și MLPAT, pentru ca până la apariția normelor specifice monumentelor istorice, normativul P100 să fie acceptat și folosit numai în măsura în care nu impune modificări care ar ataca substanța monumentului.

La ședința din decembrie, Cezara Mucenici propune o lege privind reorganizarea Comisiei Naționale, pentru a corela statutul comisiei cu concepția instituțională prevăzută de Constituția României. Întrucât nu există posibilitatea unei instituții autonome, pe lângă un minister, s-a propus adoptarea statutului Academiei Române, deci o instituție autonomă, eligibilă, finanțată de la bugetul statului. DMASI ar deveni o instituție în subordinea CNMASI, care și-ar câștiga personalitate juridică. Discuțiile purtate de către prof. A. Trișcu, Radu Popa, arh. Sanda Ignat, jurist B. Martinov, arh. Gh. Sebestyen au subliniat importanța unei astfel de legi care să clarifice statutul CNMASI. R. Popa a anunțat existența unui grup parlamentar interesant și dispus să promoveze cât de curând legea. Deci se fixează termen ian. 1993 pentru observații și propuneri.

Organizarea CNMASI: Pierderea regretatului profesor Grigore Ionescu, președintele CNMASI a dus la discutarea succesiunii la conducerea comisiei în ședința din luna septembrie. Au fost propuși pentru această funcție: istoric A. Pippidi, arh. E. Greceanu, arh. C. Hoinărescu, prof. arh. Aurelian Trișcu, pe care l-a recomandat, prof. Grigore Ionescu, când boala deja îl împiedica să mai activeze (scrisoarea din 20.04.1992). Cu 18 voturi pentru (din 22 membri prezenți) este ales prof. arh. A. Trișcu, urmând ca această opțiune să fie prezentată Ministerului Culturii, care să o promoveze Președintelui țării pentru confirmare, conform Decretului 91/1990.

De asemenea s-a discutat necesitatea completării CNMASI cu membrii noi, reprezentând unele specialități considerate insuficient

reprezentate. Componența comisiei la data respectivă, prezentată de arh. Derer, este: arhitecți și urbanisti: 13; arheologi: 3; istorici: 4; istorici de artă: 2; etnografi: 1; ingineri: 2; pictori restauratori: 2; pictori: 2; preoți: 1; (total 30). Se consideră deficitare specialitățile: ingineri, urbanisti, arheologi, istorici de artă. Sunt propuși: arh. Anca Brăduțanu, arh. Șerban Popescu-Criveanu, arh. Laurențiu Vasilescu, arh. Marinela Daia, ing. Alex. Cișmigiu, ing. Laurențiu Spoială, ing. Dorin Lazăr, restaurator Tatiana Pogonat, istoric Ștefan Andreescu, Ștefan Gorovei, ist. Paul Binder, ist. de artă Marius Porumb, ist. de artă Tereza Sinigalia și Cezara Mucenic, sculptor Vasile Gorduz. Se hotărăște că se va candida pentru 7 locuri, din care 2 locuri pentru reprezentanți ai CZMASI Moldova și Oltenia, singurele comisii zonale care nu au un membru în CNMASI. În urma centralizării votului secret sunt aleși: ing. Cișmigiu, arh. Șerban Popescu-Criveanu, ing. Dorin Lazăr, restaurator Tatiana Pogonat, și istoric Ștefan Gorovei care este și membru al CZMASI Moldova. În ce privește organizarea CNMASI, s-a pus în discuție necesitatea corelării prevederilor Regulamentului de organizare și funcționare al CNMASI cu cele cuprinse în L.M.I. – propunere. Se discută articol de articol, acele prevederi care se deosebesc, stabilindu-se reglementările care vor trebui să fie incluse în ambele acte, ca de exemplu: modul de alegere a președintelui și vicepreședinților (președintele propus, în urma alegerii, de CNMASI, să fie confirmat de Președintele țării, dată fiind importanța CNMASI, iar vicepreședinții să fie propuși de președinte și validați de comisie, prin vot secret). În ce privește directorul DMSI, se acceptă ca numirea lui de către M.C. să se facă la propunerea Comitetului director, validată de către Comisie. În afară de alte detalii privind funcționarea, se pune în discuție și titulatura DMSI propunându-se titlul de „Direcție generală”, denumire care să se discute la Minister. În ce privește modificările din Regulament, ele vor fi comunicate Ministrului Culturii și Comisiilor zonale.

În aceeași ședință (septembrie 1992), arh. Peter Derer cere aprobarea de a se retrage din funcția de director (așa cum a solicitat deja în dec. 1991). Comisia consideră că nu este oportună această schimbare și-l

solicită să rămână până la găsirea unei alte soluții benefice activității.

Între alte probleme analizate de CNMASI a fost și aceea a *relațiilor internaționale ale Comisiei și Direcției*, relații deosebit de importante pentru cunoașterea valorilor culturale de pe teritoriul țării, ale modului în care ele sunt cunoscute și protejate. Arhitectul Dan Kisilevici a prezentat *șantierul comun româno-francez de la Apostoloche*, despre care detalii a prezentat arhitectul Călin Hoinărescu, șef de proiect din partea română.

În ce privește *contractul de inventariere a clădirilor reprezentative din satele transilvănene săsești*, Cezara Mucenic anunță că în 1992 s-au cartat 26 localități de către istoricii Adriana și Aurelian Stroe, Iosefina Postăvaru și Ion Andron și s-au întocmit relevee de către arh. Iosef Kovacs. Activitatea a fost deosebit de apreciată de colegii din Germania, drept care s-a hotărât ca deja în 1993 să se pregătească primul volum cu prezentarea obiectivelor fișate. Prof. Trîșcu, arh. Sanda Igant, arh. C. Hoinărescu, G. Stoica au cerut detalii asupra acestei prime activități de inventariere în teren. În concluzie, s-a recomandat continuarea acestui tip de acțiune și în alte zone ale țării.

În ce privește *activitatea comisiei mixte româno-maghiare*, prezentarea făcută de d-na arh. Greceanu în calitate de membru al ei, a precizat planul propus pentru anul 1993 și anume: schimbul de specialiști (inițiat deja de R. Popa, președintele comisiei din partea română), schimbul de publicații (care deja funcționează), schimbul de articole de specialitate, participarea la Simpozionul internațional de la Tușnad 1993, participarea la cursul de vară de la Eger cu tema „Orașe și sate istorice” (partea maghiară oferă 2 burse), schimbul de documentații (la cerere) și schimbul de expoziții. României i se oferă sala de expoziții a Intendenței monumentelor din Ungaria, iar tema propusă de R. Popa este „România ca spațiu de interferență reflectată în monumente”. Programul este aprobat de CNMASI.

În programul internațional din 1993 se propune și un „*atelier anglo-român pe tema revitalizării satelor cu nucleu istoric*”. Vizita arh. C. Hoinărescu în teren cu partea engleză a demonstrat că primele propuneri nu mai sunt posibile, pentru că zona istorică a fost deja profund modificată. De aceea se propune satul Sion, din județul Prahova. Se acceptă, urmând să se încheie un

protocol care să fixeze termeni de colaborări.

Una din situațiile, din păcate, frecventă în discuția CNMASI a fost *distrugerea monumentelor istorice*, fie prin agresiune indirectă, fie prin acțiuni directe. Este cazul *clădirii noilor laboratoare din Muzeul Satului București* la care proiectul, ignorând recomandările, de la faza S.T.E. a amplificat volumul modificând esențial caracteristicile sitului istoric și concepția de constituire a muzeului. Arh. Peter Derer a prezentat discuția inițială de Primăria Municipiului București, arh. șef. Dinu Hariton, la care au participat toate autoritățile implicate, sau cele interesate de ceea ce se întâmplă în muzeu, deci: directorul muzeului, Ioan Godea, reprezentantul proiectantului și al antrepriei de construcții, dir. adj. al Direcției Muzeelor și colecțiilor, König, reprezentantul Ministerului Culturii, director arh. Șerban Popescu Dolj, din partea DMSI, director Peter Derer și dir. adj. Cezara Mucenic, din partea Uniunii Arhitecților, președinte Alex Beldiman și un reprezentant din partea Uniunii Artiștilor Plastici. Șantierul fiind închis de Primărie din luna februarie pentru nerespectarea autorizației de construcție, pentru redeschiderea lui se cere avizul CNMASI. Comisia a fost de acord cu propunerea Direcției de a se prezenta spre avizare un proiect care să remodeleze clădirea la faza existentă, aceasta însemnând și rediscutarea temei, pentru a o dimensiona în funcție de posibilitățile amplasamentului. Se subliniază din nou că ridicarea clădirii actuale la cotele finale prevăzute de proiect va însemna o distrugere gravă pentru monumentul istoric care este Muzeul Satului.

Un alt fapt de o gravitate deosebită este relatat de Radu Popa – *distrugerea parțială a reședinței guvernatorului întregii Dacii* prin săparea, cu bulldozerul, a unei fundații, în orașul Alba Iulia. Deși zona este decretată rezervație arheologică, lucrările nu au solicitat avizul coresponsător de la CNMASI. După acțiunile de autoritate (adresa către Ministerul Culturii, Procuratură, Prefectură) Comisia hotărăște: limitarea cartografică a sitului și comunicarea lui autorităților locale (care ignoră vechea delimitare a Muzeului Alba Iulia); solicitarea anulării concesiunii și acoperirea sitului excavat, pentru a nu se distruge în continuare.

O situație nedorită este și la mănăstirea *Humor*, din județul

Seuceava, obiectiv aflat pe lista monumentelor istorice propuse pentru înscrierea în patrimoniul mondial. Arh. A. Trișcu semnalează construirea unei clădiri pentru mănăstire, la 6 m de incintă, deci clar în zona de protecție, fără a se cere avizul CNMASI. Este posibil ca această agresiune să determine eliminarea acestui monument atât de valoros din lista Patrimoniului Mondial. Se hotărăște să se semnaleze autorității bisericești gravitatea faptului și posibilele urmări negative. Această discuție, purtată în luna iulie, se va relua în luna octombrie, când directorul tehnic al DMASI, arh. Daia (după vizita făcută în luna septembrie) a constatat nu numai că nu s-a luat nici o măsură de diminuare a efectului negativ a noii clădiri asupra monumentului ci, mai mult, chiar în incintă, s-a ridicat un paracis pe laturest. Din păcate, se constată din partea autorităților bisericești aceeași ignorare și încălcare a legislației, deși se solicită mereu ajutorul financiar al DMASI. Observațiile făcute de către arh. Șerban Popescu- Criveanu, arh. E. Greceanu, Dan Mohanu sau arh. Sanda Ignat au fost completate de

punctul de vedere al delegatului Departamentului Cultelor, inspector Șerbănescu, care a justificat construirea prin caracterul provizoriu al construcției și necesitatea ei pentru cult și arh. Petruța Olărescu din partea DUAT care a considerat ca o cauză, absența inspectorului de monumente la nivelul prefecturii. În concluzie, CNMASI a decis să se intervină la toate forurile interesate pentru luarea de măsuri și respectarea legislației.

Tot la capitolul distrugerii se află și vandalizarea monumentelor istorice din Cimitirul Bellu din București, semnalată de istoricul Andrei Pippidi. Cel mai mare ansamblu de artă și monumente cu valoare memorială din București, conținând opere de sculptură remarcabile și mărturie ale marilor personalități ale neamului este continuu agresat, monumentele sunt sparte, criptele sunt deschise, se fac lucrări care modifică radical situl etc. Situația fiind deosebit de gravă, prof. A. Trișcu propune solicitarea și altor instituții importante, interesate de protejarea sitului, cum ar fi: DUAT, Academia, Ministerul Culturii. În mod urgent să se acționeze.

Între problemele diverse s-a discutat necesitatea stabilirii unui normativ de prețuri pentru restaurarea picturii, pentru a exista un reper metodologic. Este un punct de vedere susținut de arh. Gh. Sebestyen, arh. L. Bilciurescu și completat de arh. E. Greceanu, arh. Sanda Ignat și Dan Mohanu. Se acceptă demersuri pentru realizarea lui.

De asemenea s-a supus atenției CNMASI situația complexului Stelea Târgoviște, care a fost dat în custodie muzeului. Acum este solicitată retrocedarea, de către Arhiepiscopia. Arh. C. Hoinărescu comunică acordul CZMASI Muntenia. Comisia Națională este în principiu de acord, deoarece se revine la funcțiunea inițială. Va trebui numai urmărită situația pentru a nu apare clădiri noi care să modifice incinta istorică.

Activitatea acestei perioade se remarcă prin multitudinea problemelor pe care le ridică protecția și salvarea monumentelor istorice și de aceea se impune ca o necesitate întărirea autorității CNMASI și a capacității de acțiune a DMASI, organul său executiv.

CEZARA MUCENIC